

Wensen voor het expertisecentrum Interlandelijke Adoptie

Verslag van een reeks bijeenkomsten
met belanghebbenden

Wensen voor het expertisecentrum Interlandelijke Adoptie

Verslag van een reeks bijeenkomsten
met belanghebbenden

Auteurs

Daan van den Berg
Maarten Gehem

Ontwerp

Leonie Lous
Andju Soekhai

In opdracht van

Ministerie van Justitie
en Veiligheid

De Argumentenfabriek

De ArgumentenFabriek

© 2021

www.argumentenfabriek.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1. Het proces	7
Hoofdstuk 2. Doelen en uitgangspunten	11
Doelenkaart	12
Uitgangspuntenkaart	14
Hoofdstuk 3. Wensen van belanghebbenden voor het centrum	17
Gedeelde wensen voor het centrum	20
Minder breed gedeelde wensen	24
Bijlage	27
Drie ontwerptopties	27
Dankwoord	34

Inleiding

Het Ministerie van Justitie en Veiligheid wil in de loop van 2022 een expertisecentrum oprichten om interlandelijk geadopteerden beter te ondersteunen bij vragen en problemen die spelen rond hun adoptie. Wat de wensen en behoeftes van belanghebbenden bij dit expertisecentrum zijn, lees je in dit verslag.

Aanleiding

Aanleiding voor het plan om een expertisecentrum (kortweg: 'het centrum') op te richten is het rapport van de commissie- Joustra uit 2020 over misstanden in de periode 1976-1998 bij adoptie van kinderen uit het buitenland ('interlandelijk geadopteerden'). Vanwege structurele misstanden adviseerde de commissie onder andere om een expertisecentrum op te richten om hulp bij zoektochten van geadopteerden¹ naar hun geboorteouders te verbeteren. Daarnaast moet het centrum toegang tot dossiers (documenten met informatie rond een adoptietraject) in binnen- en buitenland vergemakkelijken en ondersteuning bieden bij juridische en psychosociale vragen.

Participatietraject

Van meet af aan wilde het ministerie belanghebbenden een stevige stem geven bij het inrichten van het centrum. Hierom vroeg het projectteam van het ministerie De Argumentenfabriek om een participatietraject in te richten. Doel van dit traject was een beeld krijgen van de wensen van belanghebbenden voor het centrum, zodat het ontwerp hierop goed kan aansluiten.

Het goed betrekken van belanghebbenden was, zo werd al snel duidelijk, geen sinecure. Er was sprake van teleurstellingen en wantrouwen jegens de overheid en het ministerie. Enkele van de belangenorganisaties voor geadopteerden gaven aan dat dit niet de eerste keer was dat zij met het ministerie spraken over betere ondersteuning van geadopteerden. En de afdrank van die eerdere

gesprekken was bitter: het was onduidelijk wat er met de resultaten gebeurde, en wát het ministerie wel voorstelde deed geen recht aan hun behoeften.

Een aantal van de belangenorganisaties besloot daarom niet deel te nemen aan dit traject. Maar het merendeel deed mee, hoewel soms sceptisch over de intenties van het ministerie. En naarmate de bijeenkomsten vorderden constateerden wij een steeds constructievere sfeer en voorzichtig vertrouwen.

Leeswijzer

In dit verslag vertellen we eerst meer over het proces dat we met belanghebbenden doorliepen om tot hun wensen voor het centrum te komen. In hoofdstuk twee beschrijven we de kaders waarbinnen belanghebbenden hun wensen formuleerden: de doelen en uitgangspunten voor het centrum. Die wensen zelf zijn te vinden in het hoofdstuk hierna. Ze zijn gebaseerd op een evaluatie van een drietal opties voor het centrum. Deze ontwerpopties staan in de bijlage.

Dit participatietraject was een zoektocht die niet alleen intensief en bewogen was, maar (in ieder geval voor ons) ook betekenisvol en leerzaam. We hopen dat zij die meedachten zich herkennen in dit verslag. En vooral: dat dit traject het begin is van de weg naar een expertisecentrum dat interlandelijk geadopteerden, hun gezinsleden, adoptieouders en geboorteouders ondersteunt bij de vragen – klein en groot – waarmee zij worstelen.

Maarten Gehem en Daan van den Berg
De Argumentenfabriek

¹ In dit boek bedoelen we met geadopteerden steeds 'interlandelijk geadopteerden'.

Hoofdstuk 1.

Het proces

Hoe zag het participatietraject eruit om belanghebbenden te betrekken bij het inrichten van het expertisecentrum?

De hoofdvraag die we beantwoorden is: *Wat zijn de wensen van belanghebbenden voor het ontwerp van het expertisecentrum?*

Hierover dachten we in dit participatietraject na met belangenorganisaties van geadopteerden en adoptieouders, en een bredere groep stakeholders. We hebben zo veel mogelijk partijen met een (mogelijk) belang in het expertisecentrum uitgenodigd. In totaal hebben er ongeveer dertig partijen en vijftig mensen meegedacht. We spraken met veertien belangenorganisaties van geadopteerden, drie belangenorganisaties van adoptieouders, twee vergunninghouders, Fiom, ambtenaren van verschillende ministeries, en een aantal coaches, psychologen en juristen.

De stappen

Samen met deze groepen hebben we de hoofdvraag beantwoord. Hiervoor hebben we de deze vraag eerst opgesplitst in meerdere deelvragen. De projectstappen en tussentijdse resultaten bespraken we steeds met een projectteam van

het Ministerie van Justitie en Veiligheid. In de eerste fase brachten we met het projectteam en belanghebbenden in kaart wat de kaders zijn waarbinnen we het expertisecentrum moeten ontwerpen. Wat zijn de doelen, zoals meegegeven door de minister, en wat is hiervoor de onderbouwing? En wat zijn de uitgangspunten volgens het ministerie en volgens belanghebbenden – zowel voor het participatietraject als voor het centrum zelf?

Na die stap identificeerden we met belangenorganisaties en de brede groep stakeholders allerlei mogelijke activiteiten die het centrum binnen deze kaders zou kunnen aanbieden. In stap drie maakten we hiervan met het projectteam een drietal ontwerpopties: mogelijke versies van het ontwerp van het centrum. In iedere optie gaven we een andere invulling van de doelgroep waarop het centrum zich richt (alleen op interlandelijk geadopteerden, of ook op adoptieouders, gezinsleden, en geboorteouders), welke activiteiten het uitvoert en op welke wijze het centrum werkt. Deze opties helpen om een concreet beeld te krijgen van hoe het centrum eruit zou kunnen zien en het maakt het makkelijker om na te denken over wensen en behoeften.

Wat zijn de inhoudelijke bouwstenen van dit proces?

Hierna brachten we de verschillende voors en tegens van die opties in kaart met de drie deelgroepen. Sommige activiteiten sluiten bijvoorbeeld beter aan bij de behoeften van geadopteerden of andere belanghebbenden zoals adoptieouders. Sommige werkwijzen zijn bij nader inzien niet zo effectief, of nogal prijzig. Na het wikken en wegen van deze opties kwamen we tot een overzicht van voorkeuren volgens belanghebbenden. We legden deze voorkeuren tot slot voor een laatste toets voor aan belangenorganisaties.

De methode

In dit traject werkten we met ‘denksessies’. Dit is een beproefde methode die stevig is verankerd in wetenschap over denk- en groepsprocessen. Kort gezegd is een denksessie een manier om met een groep deskundigen of belanghebbenden snel, zorgvuldig en op een prettige manier een gemeenschappelijk antwoord te formuleren op complexe vragen. Denksessies duren drie- tot vier uur, en waren in dit traject zowel digitaal als fysiek.

Tijdens denksessies helpen we deelnemers concrete antwoorden kernachtig te formuleren en toetsen we inbreng bij de rest van de groep. Onze aanpak daarbij is democratisch: alle deelnemers krijgen de kans hun inbreng te geven. We voorkomen dat hoogoplopende emoties of sommige deelnemers domineren. Antwoorden schrijven we live en zichtbaar voor iedereen mee in mindmaps. Zo verschijnt tijdens een sessie een breed, uitputtend en gedeeld antwoord op de vraag die voorligt.

Om met meer zekerheid te kunnen zeggen dat het expertisecentrum aansluit op het bestaande aanbod aan ondersteuning, heeft het ministerie ons ook gevraagd een analyse uit te voeren van het bestaande expertiselandschap. Dat hebben we gedaan door middel van een enquête en aanvullend onderzoek. De resultaten van deze analyse zijn te vinden in een aparte publicatie die als bijlage bij de Kamerbrief is opgenomen.

Overzicht van veelgebruikte termen

Belanghebbenden: een diverse groep organisaties die interlandelijk geadopteerden, adoptieouders en geboorteouders vertegenwoordigen of ondersteunen bij vragen rond interlandelijke adoptie. Denk aan belangenorganisaties – waarvan een groot aantal bestaat uit geadopteerden of uit adoptieouders zelf - maar ook adoptiecoaches, GGZ-hulpverleners, advocatenkantoren, vergunninghouders, en ambtenaren van andere ministeries.

Belangenorganisaties van adoptieouders:

organisaties die ondersteuning bieden aan adoptieouders en opkomen voor hun belangen. Denk aan informatievoorziening over het traject om een kind te adopteren, het bieden van een luisterend oor bij problemen, en doorverwijzing naar bestaande hulpverlening.

Belangenorganisaties van geadopteerden:

organisaties die ondersteuning bieden aan geadopteerden en opkomen voor hun belangen, vaak op vrijwillige basis gerund door geadopteerden zelf. Belangenorganisaties richten zich meestal op geadopteerden van één herkomstland. Ze fungeren meestal als een eerste aanspreekpunt, en vervullen variërende functies, van ‘een luisterend oor bij problemen’ tot ondersteuning bij zoektochten naar verwanten en herkomst.

DNA-onderzoek: zoeken naar verwanten door DNA af te staan en hiermee een ‘match’ te vinden in een DNA-database.

Dossiers: documenten met informatie rond een adoptietraject, van geboorteaktes in het land van herkomst tot dossiers van de adoptieprocedure zelf. Dossiers van een geadopteerde liggen vaak verspreid over meerdere instanties, zowel in het land van herkomst als in Nederland.

Interlandelijk geadopteerden: kinderen die geadopteerd zijn uit het buitenland (het ‘herkomstland’). In dit boek schrijven we soms kortweg ‘geadopteerden’.

Lotgenotenbijeenkomsten: groeps gesprekken, meestal voor interlandelijk geadopteerden of adoptieouders, om te praten over onderwerpen die raken aan hun adoptie of de adoptie van hun kind.

Projectteam: de groep ambtenaren van het ministerie van Justitie en Veiligheid die verantwoordelijk is voor het uitvoeren van de opdracht tot ontwikkeling van het expertisecentrum. Waar we spreken van ‘ministerie’ bedoelen we altijd het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Psychosociale vraagstukken en -levensvragen: de mentale en emotionele vraagstukken waar interlandelijk geadopteerden mee kunnen worstelen. We hanteren een samenstelling met ‘levensvragen’ omdat niet alle vraagstukken direct van medische aard zijn, zoals vragen rond identiteit.

Vergunninghouders: organisaties die bemiddelen bij interlandelijke adoptie tussen aspirant-adoptieouders en partijen in het herkomstland, en hier een vergunning voor hebben.

Hoofdstuk 2. Doelen en uitgangspunten

Wat zijn de doelen van het expertisecentrum? En wat zijn de uitgangspunten voor het ontwerp? In dit hoofdstuk beschrijven we de leidraad voor het traject dat we met belanghebbenden hebben doorlopen.

Voordat we begonnen met het ontwerpen van het centrum hebben we eerst de vraag gesteld: waarvoor dient dit centrum eigenlijk? Aan welke doelen moet het bijdragen? Waarom? En, zijn er bij het ontwerpen van het centrum uitgangspunten waar we sowieso rekening mee moeten houden, zaken waar we niet omheen kunnen, onafhankelijk van wat het centrum gaat doen?

Deze vragen hebben we zo veel mogelijk beantwoord door te kijken naar de doelen en uitgangspunten die genoemd worden in kamerstukken. Vervolgens hebben we deze doelen en uitgangspunten voorgelegd, aangescherpt en aangevuld met het projectteam en belangenorganisaties.

Doelen

De doelen staan op pagina 13. Dit overzicht is niet uitputtend voor alles wat het centrum straks gaat doen. Het is eerder een vertrekpunt. Op de kaart staan de dingen waar het expertisecentrum zich *sowieso* op moet richten. Het ministerie laat open dat het expertisecentrum (nu of op termijn) meer kan doen.

Het hoofddoel van het centrum is: *interlandelijk geadopteerden krijgen betere ondersteuning bij vragen en problemen die samenhangen met hun adoptie*. Hoewel de primaire doelgroep interlandelijk geadopteerden zijn kán het expertisecentrum ook activiteiten ondernemen voor andere doelgroepen. Dit primaire doel valt uiteen in vier specifiekere doelen:

- Allereerst betere ondersteuning voor, tijdens en na zoektochten en ook door DNA-onderzoek te vergemakkelijken.
- Ten tweede betere ondersteuning van toegang tot en interpretatie van dossiers.

- Het centrum moet ook bijdragen aan betere ondersteuning van geadopteerden bij psychosociale- en levensvragen.
- En, tot slot draagt het centrum bij aan betere hulp bij juridische vraagstukken.

Uitgangspunten

Bij het ontwerp horen ook een aantal uitgangspunten. Deze staan op de kaart op pagina 14-15. Sommige uitgangspunten beschrijven welke activiteiten het expertisecentrum sowieso niet zal uitvoeren, zoals individuele zoektochten van geadopteerden bekostigen of bijstand bieden in rechtszaken. Meer algemeen geldt het uitgangspunt dat het centrum geen activiteiten onderneemt die andere partijen (beter kunnen) uitvoeren. Een ander uitgangspunt is dat het centrum recht moet doen aan de variëteit van wensen van geadopteerden – ook het deel dat adoptie niet ziet als problematisch of andere vragen heeft dan die gerelateerd aan zoektochten.

Sommige uitgangspunten beschrijven de manier waarop het expertisecentrum kan werken. Zoals dat het centrum ook activiteiten van andere organisaties kan ondersteunen met middelen. En het centrum zou zich op termijn ook kunnen bezighouden met andere identiteitsvraagstukken, zoals bij draagmoederschap. Verder is het centrum neutraal, heeft het géén oordeel over de wenselijkheid van adoptie zelf.

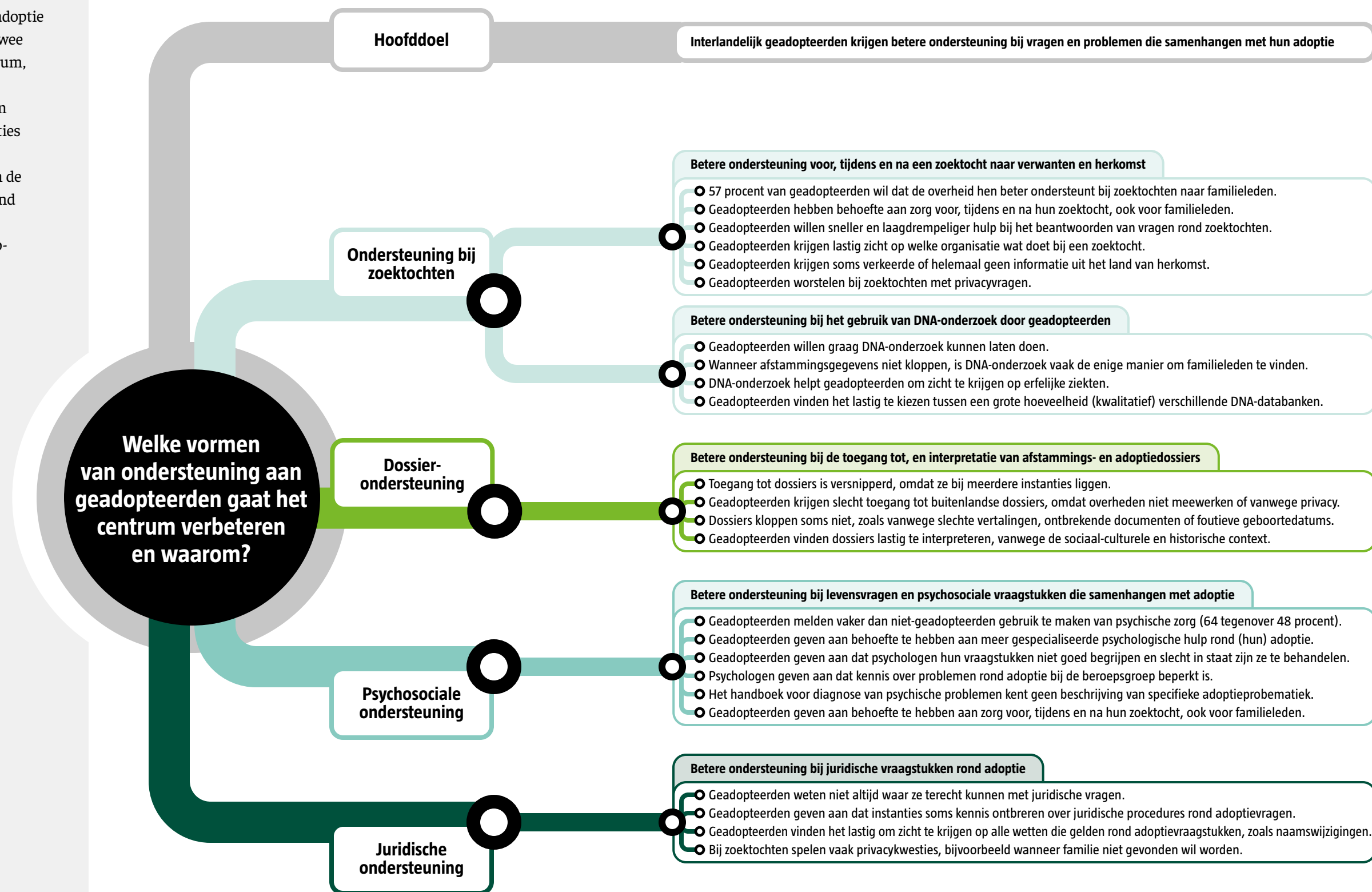
Tot slot formuleerden we een aantal uitgangspunten voor het ontwerpproces. Allereerst dat het ministerie het ontwerp maakt in samenwerking met belanghebbenden en hierbij transparant wil zijn over de stappen en resultaten. Maar ook dat de organisatievorm van het centrum nog niet vaststaat. Eerst willen we de inhoud van het centrum bepalen, daarna nadenken over welke organisatievorm hierbij het beste past.

Doelenkaart

Op deze kaart staat wat de doelen zijn van het expertisecentrum interlandelijke adoptie en waarom. De kaart is gebaseerd op twee kamerstukken over het expertisecentrum, het rapport van de commissie-Joustra, een denksessie met het projectteam, en een denksessie met belangenorganisaties van geadopteerden en -adoptieouders. Percentages komen uit het rapport van de commissie-Joustra. De kaart is geordend naar de vier deelgebieden waarop het centrum de ondersteuning aan geadopteerden moet verbeteren:

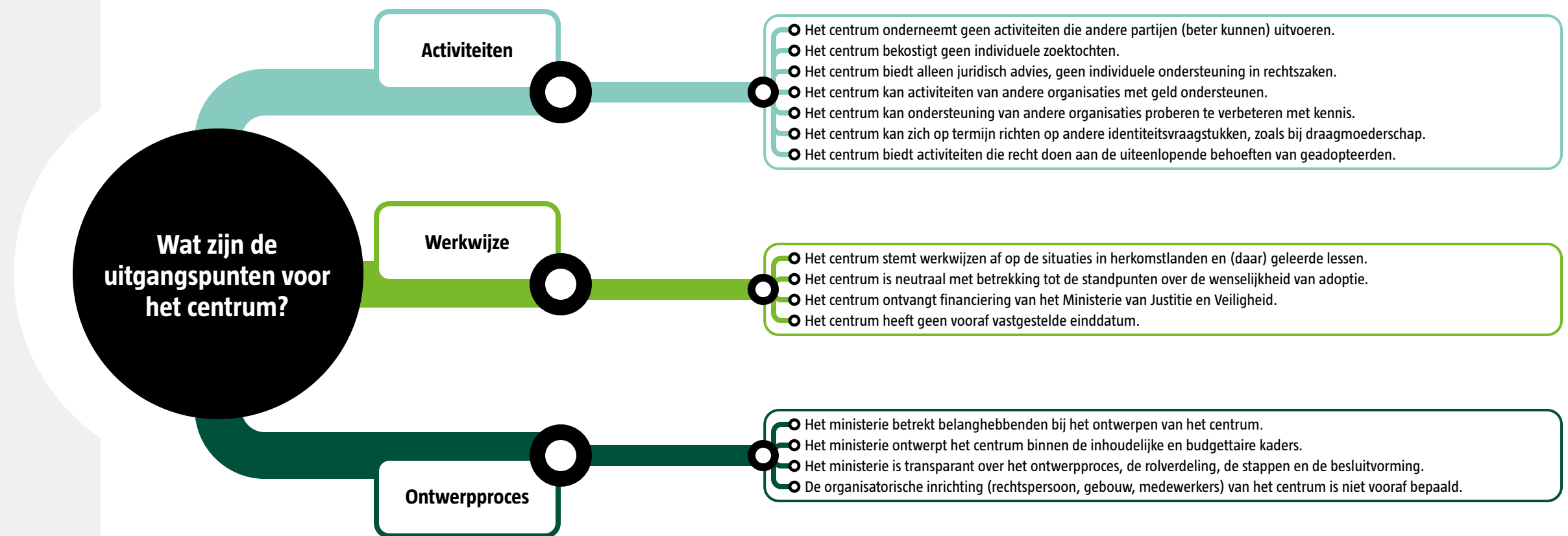
1. Ondersteuning bij zoektochten;
2. Dossierondersteuning;
3. Psychosociale ondersteuning;
4. Juridische ondersteuning.

Het centrum onderneemt ook activiteiten op een vijfde gebied van kennisontwikkeling en -deling, maar dat was geen onderdeel van dit traject met belanghebbenden en staat dus niet op deze kaart.

Uitgangspuntenkaart

Op deze kaart staan de uitgangspunten waarmee het ontwerp van het expertisecentrum sowieso rekening houdt.

Hoofdstuk 3. Wensen van belanghebbenden voor het centrum

Wat zijn de wensen van belanghebbenden voor het centrum? Voor wie moet het centrum er zijn, wat moet het doen, op welke wijze? Het antwoord op deze vragen vind je in dit hoofdstuk.

Om wensen in kaart te brengen hebben we eerst een aantal opties bedacht voor het centrum, waarin een duidelijke richting gekozen is en deze consistent is uitgewerkt. Doel van deze opties was niet het optimale ontwerp te schetsen, maar een concreet voorstel te hebben om het denken aan te scherpen: wat spreekt aan en juist niet, wat moet hiervan behouden blijven, etcetera. Een overzicht van deze opties staat in de bijlage.

Evaluatie van deze opties leverde een overzicht op van de voorkeuren van belanghebbenden. Bij sommige activiteiten was het merendeel van de groepen die wij spraken het eens dat het centrum deze activiteiten zou moeten doen. Over weer andere was meer verdeeldheid, omdat de argumenten tégen zwaar(der) wogen.

Resultaat van de weging is de kaart op pagina 20-23. Hierin komen dus elementen van de drie opties terug. Dat beeld is 'breed gedeeld'. Niet alle maar wel veruit de meeste belanghebbenden die wij spraken konden zich hierin vinden. De wensen waarover belanghebbenden meer verdeeld bleken geven we ook weer, op pagina 24.

Gedeelde wensen voor doelgroepen

Voor wie moet het centrum er zijn? Uitgangspunt is (zoals ook staat op de kaart op pagina 14-15) dat het expertisecentrum in ieder geval interlandelijk geadopteerden bedient, voor al hun vragen rond hun adoptie. Volgens belanghebbenden is dit inderdaad de primaire doelgroep, alhoewel sommigen in het bijzonder de slachtoffers van misstanden (zoals bijvoorbeeld beschreven in het rapport van de Commissie Joustra) als enige of belangrijkste doelgroep voor het centrum wilden.

Tegelijkertijd gaven belanghebbenden aan dat het centrum er wat hen betreft óók moet zijn voor andere doelgroepen: gezinsleden, adoptieouders en geboorteouders.

Gedeelde wensen voor activiteiten

De gewenste activiteiten voor het centrum vallen uiteen in vijf categorieën. Allereerst een **helpdesk of 'loket'** waar doelgroepen terecht kunnen met allerlei vragen. Deskundige medewerkers helpen bij het vaststellen van hulpvragen en het verkennen van goede ondersteuning hierbij. Dit loket is een laagdrempelig aanspreekpunt dat snel antwoord geeft op meer basale vragen van (gezinsleden van) geadopteerden, adoptieouders en geboorteouders, en kan doorverwijzen indien nodig. Daarnaast heeft het meer gespecialiseerde medewerkers of ervaringsdeskundigen in dienst die kunnen helpen complexe vragen te verkennen, zoals ingewikkelde juridische vragen of bij psychosociale vraagstukken.

Het centrum moet ook **ondersteuning bieden bij zoektochten** van geadopteerden. Door hen op maat te informeren over waar ze terecht kunnen voor hulp en door te adviseren over de mogelijkheden van een DNA-onderzoek en door hen de mogelijkheid te bieden een gratis DNA-test af te nemen. Over dit laatste punt was wel enige discussie: volgens een minderheid betrof het hier een privézaak, die bovendien kostbaar is. Naast deze diensten aan geadopteerden zelf spant het centrum zich ook in om ondersteuning van andere organisaties bij zoektochten te verbeteren. Denk aan het delen van kennis of financieren van activiteiten van belangenorganisaties in herkomstlanden, zoals DNA-afname bij verwanten of voor het onderhouden van 'reconnection homes', plekken waar verwanten kunnen aankloppen als zij zoeken naar hun geadopteerde kind.

Het centrum kan ook helpen door het stimuleren van internationale samenwerking of door mee te denken over manieren om zoektochten uit te voeren in landen waar dit nu niet of maar beperkt kan.

Het centrum zou geadopteerden verder moeten ondersteunen bij het **toegang krijgen tot dossiers** rond hun adoptie – in Nederland of in het herkomstland. Het moet inzicht geven in waar dossiers te vinden zijn en helpen bij de interpretatie. Maar ook meedenken over hoe je dossiers kunt bemachtigen in landen waar dit nu niet of beperkt kan. Of door het ontwikkelen van meer transparante, gelijksoortige en gebruiksvriendelijke procedures waarmee geadopteerden dossiers kunnen inzien.

Ondersteuning bij psychosociale vraagstukken biedt het centrum vooral door geadopteerden en andere doelgroepen te helpen hun hulpvraag te verkennen. Ook hiervoor heeft het centrum deskundige medewerkers in dienst. Zij zijn alert op dieper liggende vraagstukken die soms schuil gaan achter de vragen waarmee doelgroepen in eerste instantie aankloppen bij het centrum. En zij kunnen doelgroepen wijzen op wie kan helpen. Verder stimuleert het centrum kennisdeling en -ontwikkeling tussen zorgprofessionals en draagt het bij aan bewustwording van vraagstukken waarmee geadopteerden te maken krijgen, zoals via voorlichting op scholen.

Het centrum zou ook meer algemene **ondersteuning** moeten bieden **aan organisaties** die doelgroepen helpen. Zoals advies bij ingewikkelde casussen of door faciliteiten ter beschikking te stellen, zoals voor lotgenotenbijeenkomsten. Ook heeft het centrum wat betreft belanghebbenden ook een belangrijke taak om bij te dragen aan een beter ondersteuningsaanbod voor doelgroepen. En tot slot **verbetert het centrum het stelsel** door kennisdeling te bevorderen, lessen en ideeën te verzamelen en te publiceren en door knelpunten aan te kaarten bij de minister.

Gedeelde wensen voor de werkwijze

Wat betreft de manier van werken geven belanghebbenden allereerst aan dat het centrum vooral **laagdrempelig** hulp moet aanbieden. Het centrum moet een toegankelijk aanspreekpunt zijn waar je **kosteloze** ondersteuning kunt krijgen. Het moet ook **fundamentele oplossingen aandragen** voor de vraag of probleem waarmee iemand naar het centrum komt. Dat betekent bijvoorbeeld dat het centrum indien gewenst ook na doorverwijzing van geadopteerden en andere doelgroepen vinger aan de

pols houdt en betrokken blijft. In de dienstverlening zou het centrum verder **ervaringsdeskundigen** moeten **betrekken** en een **internationaal netwerk** moeten onderhouden.

Minder breed gedeelde wensen

Over de wenselijkheid van sommige activiteiten en werkwijzen waren belanghebbenden meer verdeeld. Bijvoorbeeld omdat **activiteiten** overlappen met wat andere organisaties nu al doen. Belanghebbenden gaven aan dat Fiom (de Stichting die gespecialiseerd is op ongewenste zwangerschap en afstammingsvragen) en belangenorganisaties doelgroepen vaak al uitvoerig informeren over adoptievraagstukken. Het strookt ook niet met één van de uitgangspunten, namelijk dat het centrum geen activiteiten onderneemt die andere partijen (beter kunnen) uitvoeren.

Voor wat betreft ondersteuning aan geadopteerden bij vertalingen of met tolken in het proces van zoektochten gaven belanghebbenden aan dat dit kostbaar is. En ondanks dat er wel behoefte aan is, vereist het veel landspecifieke talenkennis en is het waarschijnlijk moeilijk uitvoerbaar. Over de vraag of het centrum groepsgesprekken met geadopteerden en anderen ('lotgenotenbijeenkomsten') moet organiseren waren belanghebbenden ook verdeeld. Hiervoor bestaat al een uitgebreid aanbod, en ook werden er twijfels geplaatst bij de effectiviteit van deze bijeenkomsten.

Informeren over het bestaan van het centrum in herkomstlanden kost veel geld als je het goed wil doen en leek sommigen ook moeilijk uitvoerbaar. En de effectiviteit van het informeren van overheidsorganen over wetten en regels of ambassades adviseren leek belanghebbenden beperkt.

Over het informeren over trends, visies en standpunten rond adoptie was de afdrank dat dit goed past bij het centrum en nu nog ontbreekt, maar ook dat andere activiteiten belangrijker zijn. Bovendien is het lastig uit te voeren, omdat veel onderwerpen beladen zijn en het centrum zo het risico loopt door sommigen als partijdig te worden gezien.

Ook over de mogelijke rol van het centrum als kwaliteitsborger waren deelnemers verdeeld. Volgens sommigen zou dit bij uitstek een activiteit zijn voor het centrum, omdat de kwaliteit van

ondersteuning nu moeilijk vast te stellen is en toezicht hierop ontbreekt. Voor anderen werd het juist gezien als een moeilijk uit te voeren en kostbaar keurslijf, waardoor je sommige nuttige ondersteuning juist dreigt te beknotten.

Bij **werkwijze** gaven belanghebbenden aan dat het lastig lijkt onderscheid te maken tussen deelgroepen geadopteerden, zoals tussen slachtoffers van misstanden of geadopteerden met een trauma. En als je dit onderscheid maakt riskeer je wellicht stigmatisering van geadopteerden die bij het centrum aankloppen en zich niet identificeren met één van de doelgroepen.

Wat betreft de wens om vooral wetenschappelijke methoden te gebruiken als basis voor activiteiten van het centrum werd gezegd: die ontbreken nu nog vaak. Dit als uitgangspunt nemen schept onrealistische verwachtingen. De nadruk op ISO-certificatie leek veel belanghebbenden te beperkend en een onrealistische standaard voor veelal door vrijwilligers gerunde organisaties. Dat het centrum op meerdere plekken in Nederland zou zetelen werd dan weer door sommigen als heel belangrijk, maar door anderen als niet urgent gezien. Tot slot ging de voorkeur uit naar een centrum dat dienstverlening kosteloos aanbiedt (zoals staat op de Wensenkaart op p 20-21), en niet naar een moeilijk uit te voeren systeem van vergoedingen naar draagvlak.

Gedeelde wensen voor het centrum

Deze kaart beschrijft de gedeelde wensen van belanghebbenden voor het centrum. Dit beeld van gedeelde wensen bestaat uit drie lagen. Eerst de doelgroepen van het centrum, dan de activiteiten waarop het centrum zich zou moeten concentreren, en tot slot de manier waarop het centrum zou moeten werken. Belanghebbenden gaven aan dat het logisch lijkt om prioritering aan te brengen in deze wensenlijst. Dat het centrum niet alles in een keer zou moeten willen doen. Maar welke specifieke activiteiten prioriteit hebben, daarover waren de meningen verdeeld.

Wensen waarover belanghebbenden die we in dit traject spraken meer verdeeld waren staan op de kaart op pagina 24-25.

Met **organisaties** bedoelen we hier partijen die doelgroepen ondersteunen bij vragen rond adoptie. Denk aan belangenorganisaties of Fiom, maar ook GGZ-praktijken of advocatenkantoren.

Doelgroepen
Activiteiten
Werkwijze

Wat zijn breedgedeelde wensen van belanghebbenden voor het centrum?

Doelgroepen

Het centrum bedient vooral interlandelijk geadopteerden, en daarnaast ook gezinsleden, geboortelouder en adoptielouder

- Het centrum ondersteunt interlandelijk geadopteerden met vragen rond hun adoptie.
- Het centrum ondersteunt daarnaast gezinsleden van geadopteerden en adoptielouder met vragen rond adoptie.
- Het centrum betreft waar relevant geboortelouder bij ondersteuning aan doelgroepen.

Het centrum verkent hulpvragen van doelgroepen en bijbehorende oplossingen, snel waar kan en uitgebreid waar nodig

- Het centrum heeft voor alle doelgroepen een fysiek, telefonisch en online loket voor basale vragen.
- Het loket heeft deskundige medewerkers die hulpvragen en passende ondersteuning (bij het centrum of elders) verkennen.
- Het loket heeft ook (ervarings)deskundigen in dienst voor het verkennen van allerlei complexe vragen.
- Het loket geleidt doelgroepen door naar organisaties die het best kunnen ondersteunen, en houdt indien gewenst contact.

Het centrum ondersteunt geadopteerden bij hun zoektocht naar verwanten en herkomst

- Het centrum informeert geadopteerden op maat over wie kan helpen bij hun zoektocht, in Nederland en herkomstlanden.
- Het centrum ondersteunt organisaties met kennis en financiering van activiteiten in herkomstlanden.
- Het centrum ondersteunt geadopteerden bij de afweging voor DNA-onderzoek en biedt een gratis DNA-test.
- Het centrum bedenkt hoe zoektochten uit te voeren in landen waar dit nu niet of beperkt kan.
- Het centrum stimuleert internationale samenwerking tussen organisaties die helpen bij zoektochten.

Het centrum ondersteunt geadopteerden om toegang te krijgen tot hun dossiers

- Het centrum biedt geadopteerden inzicht in waar ze dossiers in Nederland kunnen vinden en geleidt hen hiernaar door.
- Het centrum helpt geadopteerden bij de interpretatie van dossiers, bijvoorbeeld door de sociaal-culturele context te duiden.
- Het centrum bedenkt hoe dossiers te verkrijgen in landen waar dit nu niet of beperkt kan.
- Het centrum stimuleert meer transparante, gelijksoortige en gebruiksvriendelijke inzageprocedures bij dossierhouders.
- Het centrum stimuleert invoering van een eeuwige bewaarplicht van dossiers bij vergunninghouders en ministeries.

Het centrum ondersteunt doelgroepen bij psychosociale- en levensvragen

- Het centrum heeft (ervarings)deskundigen voor gesprekken over psychosociale- en levensvragen, zoals rond identiteit.
- Het centrum vergroot het bewustzijn over vraagstukken van geadopteerden, zoals met voorlichting op scholen.
- Het centrum vergroot bewustzijn in de zorg over vraagstukken van geadopteerden en schaart hulpverleners.

Het centrum ondersteunt organisaties met kennis, advies en middelen zodat zij doelgroepen beter kunnen helpen

- Het centrum deelt kennis met organisaties, zoals over psychosociale hulpverlening of wet- en regelgeving rond adoptie.
- Het centrum adviseert (belangen)organisaties, zoals over hoe om te gaan met privacykwesties bij zoektochten.
- Het centrum beschikt over faciliteiten voor activiteiten van andere organisaties, zoals ruimtes voor lotgenotenbijeenkomsten.
- Het centrum biedt doelgroepen laagdrempelig (online) onderwijs, en professionals training.

Activiteiten

Wat zijn breedgedeelde wensen van belanghebbenden voor het centrum?

Werkwijze

Het centrum verbetert het stelsel van ondersteuning rond adoptie

- Het centrum faciliteert gesprekken met en tussen organisaties om samenwerking en kennisdeling te bevorderen.
- Het centrum verzamelt en publiceert lessen en ideeën van andere organisaties en ervaringsdeskundigen.
- Het centrum kaart knelpunten in de ondersteuning aan bij de verantwoordelijke minister.
- Het centrum informeert gemeenten over wet- en regelgeving rond adoptie, zoals naamswijzigingen en herroeping van adoptie.

Het centrum biedt laagdrempelige ondersteuning

- Het centrum is een toegankelijk aanspreekpunt waar doelgroepen met alle vragen rond adoptie terecht kunnen.
- Het centrum biedt geadopteerden kosteloze ondersteuning, andere doelgroepen zo veel als mogelijk.
- Het centrum informeert doelgroepen actief over het bestaan van het expertisecentrum.
- Het centrum heeft een meertalige website.

Het centrum zoekt naar fundamentele oplossingen voor hulpvragen en is betrokken

- Ook als niet direct ondersteuning mogelijk is, denkt het centrum mee met doelgroepen hoe hiermee om te gaan.
- Medewerkers zijn alert op en luisteren naar psychosociale problematiek van doelgroepen die aankloppen voor ondersteuning.
- Het centrum geleidt warm door en blijft indien gewenst betrokken, bijvoorbeeld door het gebruik van casemanagers.

Het centrum betreft doelgroepen bij het aanbieden van ondersteuning

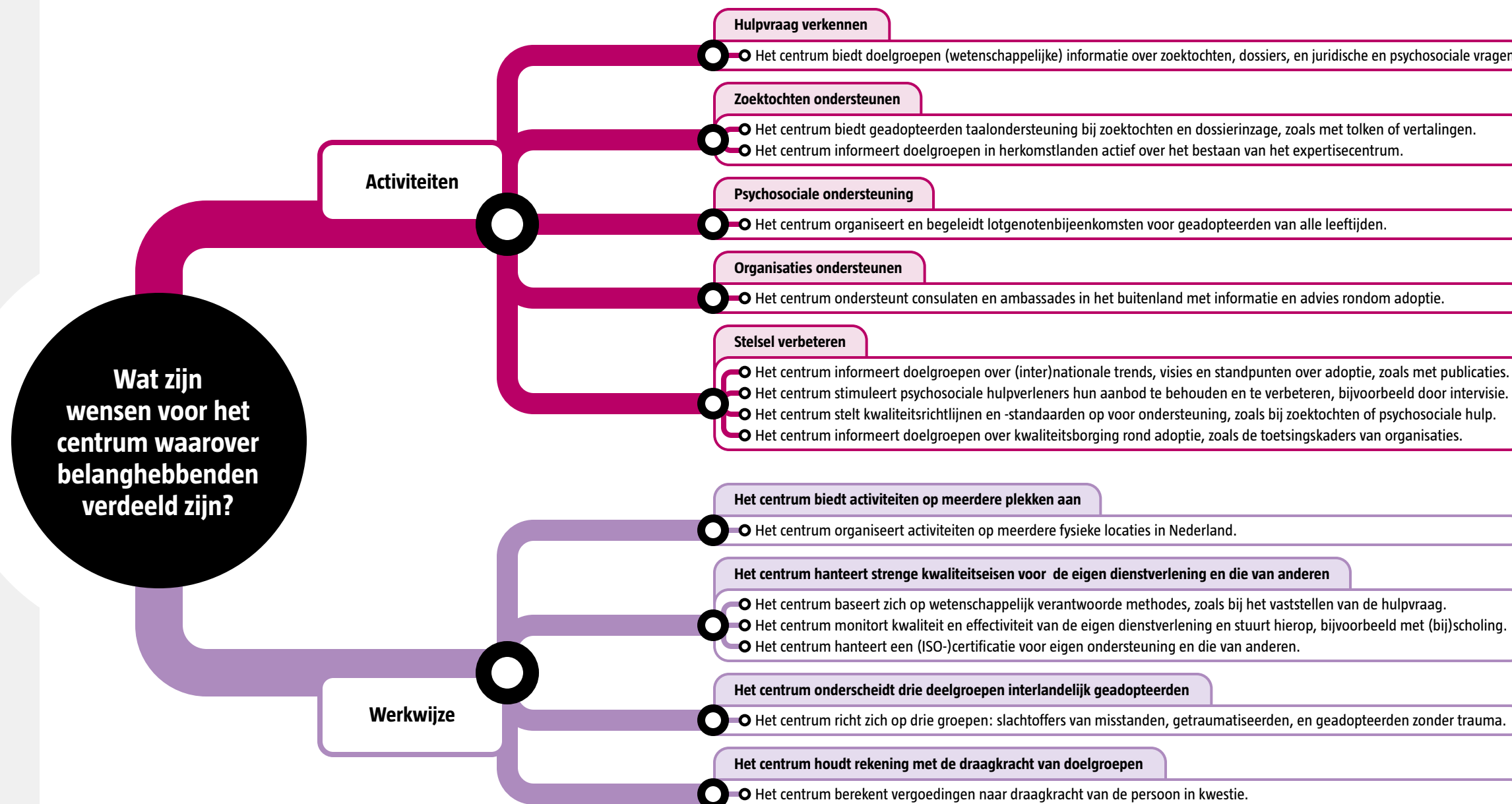
- Het centrum betreft ervaringsdeskundigen bij eigen activiteiten, zoals voor advies over of uitvoering van activiteiten.
- Het centrum heeft bij hulpvragen oog voor de rol van de sociale omgeving, zoals adoptieouders, gezinsleden of geboorteouders.

Het centrum onderhoudt een internationaal netwerk

- Het centrum onderhoudt warme banden met organisaties in het buitenland, zoals ambassades of (adoptie)organisaties.

Minder breed gedeelde wensen

Hiernaast staan mogelijke activiteiten en werkwijzen van het centrum waarover belanghebbenden minder eensgezind waren. Bijvoorbeeld omdat ze overlappen met wat organisaties al doen of omdat ze moeilijk zijn uit te voeren.

Bijlage

Drie ontwerptenties

Bij het ontwerpen van een organisatie helpt het om eerst een aantal schetsen te maken. Drie van die schetsen staan in deze bijlage.

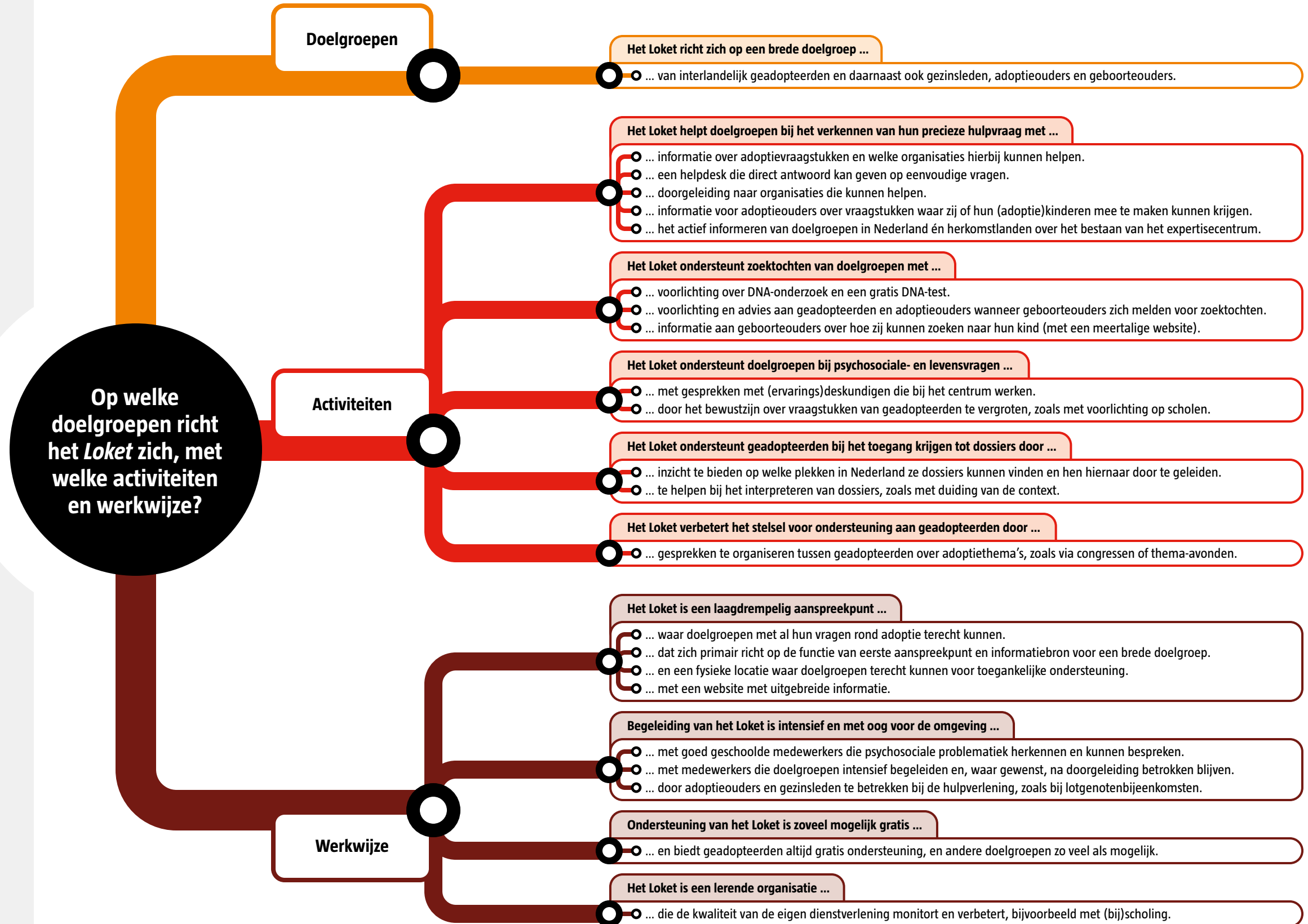
Eerst brachten belanghebbenden mogelijke activiteiten in kaart. In vier denksessies inventariseerden we wat het centrum allemaal zou kunnen doen om de doelen zoals beschreven in hoofdstuk 2 te realiseren. Hoe kan het centrum zoektochten en toegang tot en begrip van dossiers beter ondersteunen? Welke activiteiten dragen bij aan betere hulp bij psychosociale vraagstukken en levensvragen? En wat kan het centrum doen om juridische hulp bij adoptievraagstukken te verbeteren? Vervolgens maakte De Argumentenfabriek hiervan drie 'opties'. Deze opties schetsen een mogelijk ontwerp voor het centrum, waarin een duidelijke richting gekozen is en deze consistent is uitgewerkt. Doel is niet het optimale ontwerp te schetsen, maar een concreet voorstel te hebben om het denken aan te scherpen: wat spreekt aan en juist niet, wat moet hiervan behouden blijven etc.

De drie kaarten op de pagina's hierna beschrijven steeds welke doelgroepen centraal staan, welke activiteiten het centrum uitvoert en op welke wijze het centrum werkt. De eerste optie noemen we 'het Loket', waarin het centrum als laagdrempelig aanspreekpunt fungeert voor een brede doelgroep met allerlei vragen. Optie twee is 'de Koepel', een centrum waarbij vooral het verbeteren van het stelsel voor ondersteuning centraal staat. In optie drie, 'de Specialist', richt het centrum zich juist op het ondersteunen van andere organisaties met kennis en expertise.

Het Loket

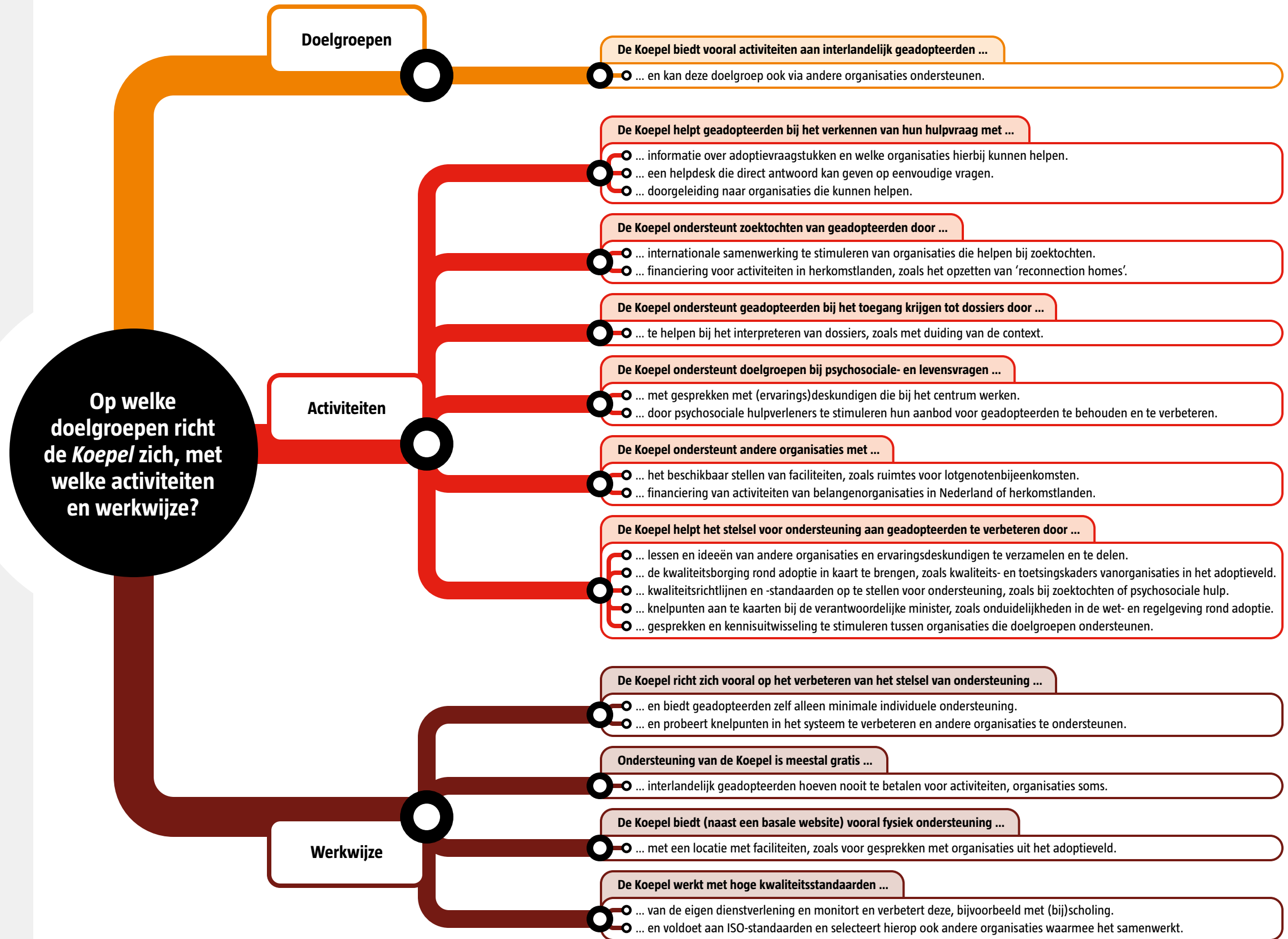
In deze optie richt het centrum zich op een brede doelgroep van interlandelijke geadopteerden, gezinsleden, adoptieouders en geboorteouders. Het Loket wil doelgroepen vooral snel helpen bij allerlei vragen. Het zwaartepunt van de dienstverlening ligt bij de helpdesk. Hier werken goed getrainde, deskundige medewerkers die vragen snel kunnen beantwoorden, ruimte hebben voor langere gesprekken zoals over psychosociale vragen, en doeltreffend doorgeleiden waar nodig. Daarnaast helpt het Loket geadopteerden bij zoektochten met voorlichting over DNA-onderzoek en een gratis DNA-test, en interpretatie van dossiers. Het centrum verstrekt ook informatie aan geboorteouders over hoe zij kunnen zoeken naar hun kind.

Die toegankelijkheid komt ook terug in de werkwijze. Het is eerst en vooral een aanspreekpunt, dat zo veel mogelijk gratis ondersteuning biedt. Er werken deskundige medewerkers die betrokken zijn en blijven bij mensen die aankloppen bij het centrum.

De Koepel

Deze optie voor het centrum richt zich meer op het verbeteren van het stelsel voor ondersteuning. De doelgroep is smaller: vooral interlandelijk geadopteerden (al kunnen andere doelgroepen wel indirect baat hebben bij verbetering van het stelsel). Voor dienstverlening aan deze groepen heeft de Koepel net als het Loket een helpdesk, maar dan minder uitgebreid. De Koepel houdt zich vooral bezig met het verbeteren van samenwerking tussen organisaties of kwaliteit van hun dienstverlening. Zoals door kennisdeling te stimuleren, knelpunten in het systeem te inventariseren en aan te kaarten bij de minister of door kwaliteitskaders op te stellen. Daarnaast ondersteunt het centrum andere organisaties, zoals door faciliteiten ter beschikking te stellen (zoals met ruimtes voor lotgenotenbijeenkomsten) of door activiteiten van belangenorganisaties in Nederland of het buitenland te ondersteunen.

De Specialist

De derde optie, de Specialist, richt zich op doelgroepen in Nederland: interlandelijk geadopteerden, hun gezinsleden en adoptieouders. De nadruk ligt vooral op het ontwikkelen en delen van kennis. Meer dan de andere twee opties spitst deze versie van het centrum zich toe op het ondersteunen van andere organisaties, met naast kennis en middelen voor activiteiten in herkomstlanden ook advies aan belangenorganisaties en andere partijen bij allerlei vragen, training voor medewerkers en andere vormen van (online) onderwijs. De rol in het verbeteren van het stelsel is beperkter. Hier ligt de nadruk op meer kennis over trends in het adoptieveld en het beschrijven van standpunten rond adoptie.

Qua werkwijze is de Specialist hét aanspreekpunt voor organisaties in het adoptieveld. Het beschikt over goed opgeleide, deskundige medewerkers en biedt diensten vooral gratis en online aan.

Op welke doelgroepen richt de Specialist zich, met welke activiteiten en werkwijze?

Doelgroepen

De Specialist richt zich op doelgroepen in Nederland ...

- ... van interlandelijk geadopteerden, hun gezinsleden en adoptieouders.

De Specialist helpt doelgroepen bij het verkennen van hun precieze hulpvraag met ...

- ... informatie over adoptievraagstukken en welke organisaties hierbij kunnen helpen.
- ... een helpdesk die direct antwoord kan geven op eenvoudige vragen.
- ... doorgeleiding naar organisaties die kunnen helpen.
- ... gesprekken met (ervarings)deskundigen voor het verkennen van allerlei complexe vragen.
- ... informatie over vraagstukken die kunnen spelen rond adoptie, via een uitgebreide website.

De Specialist ondersteunt zoektochten van geadopteerden door ...

- ... organisaties en contactpersonen in het herkomstland die kunnen helpen bij zoektochten.
- ... taalondersteuning te bieden bij zoektochten en dossierinzage, bijvoorbeeld met tolken of vertalingen.
- ... manieren te bedenken om zoektochten uit te voeren in landen waar dit nu niet of beperkt kan.
- ... kennis en financiering voor activiteiten in herkomstlanden, zoals onderhoud van 'reconnection homes'.
- ... specialistische kennis te bieden over herkomstlanden.

De Specialist ondersteunt geadopteerden bij het toegang krijgen tot dossiers door ...

- ... te helpen bij het interpreteren van dossiers, zoals met duiding van de context.
- ... advies over het toegankelijk maken van dossiers en bijbehorende privacy-kwesties.
- ... gesprekken over de ontwikkeling van transparante, gelijksoortige en gebruiksvriendelijke inzageprocedures.

De Specialist ondersteunt doelgroepen bij psychosociale- en levensvragen met ...

- ... gesprekken met (ervarings)deskundigen die bij het centrum werken.
- ... specialistische kennis over psychosociale hulpverlening.

De Specialist ondersteunt andere organisaties met ...

- ... laagdrempelig (online) onderwijs over adoptiethema's en hoe je goede ondersteuning biedt.
- ... informatie over wet- en regelgeving rond adoptie in herkomstlanden.
- ... het verbeteren van kennis bij gemeenten over wet- en regelgeving rond adoptie, zoals bij naamswijzigingen.

De Specialist verbetert het stelsel van ondersteuning rond adoptie door ...

- ... doelgroepen te informeren over ontwikkelingen en trends in het adoptieveld, zoals via jaarlijkse publicaties.
- ... de diverse visies en standpunten te beschrijven die bestaan rond (interlandelijke) adoptie.

De Specialist ondersteunt vooral andere organisaties met kennis en expertise ...

- ... en is dankzij deze rol hét aanspreekpunt voor organisaties in het adoptieveld.

Begeleiding van de Specialist is intensief ...

- ... met deskundige medewerkers die goed in staat zijn (psychosociale) problematiek te herkennen en te bespreken.
- ... en medewerkers blijven, indien gewenst, na doorgeleiding betrokken.

Ondersteuning van de Specialist kost soms geld ...

- ... activiteiten voor geadopteerden zijn zo veel als mogelijk gratis.
- ... bij kostbare, specialistische activiteiten zoals vertalingen kan de Specialist een vergoeding vragen.

De Specialist focust zich op online aanwezigheid ...

- ... de Specialist biedt veel activiteiten (ook) online aan, via een toegankelijke en uitgebreide website.

De Specialist is een lerende organisatie ...

- ... die de kwaliteit van de eigen dienstverlening monitort en verbetert, bijvoorbeeld met (bij)scholing.

Activiteiten

Werkwijze

Dankwoord

Dit boek kon alleen maar totstandkomen dankzij het harde denkwerk van tientallen betrokkenen. Stuk voor stuk gedreven mensen met een diepgevoelde wens om de ondersteuning aan interlandelijk geadopteerden en anderen écht te verbeteren. In totaal dachten meer dan dertig organisaties en vijftig mensen mee, waaronder veertien belangenorganisaties van geadopteerden, drie belangenorganisaties van adoptieouders, twee vergunninghouders, Fiom, ambtenaren van verschillende ministeries, en een aantal coaches, psychologen en juristen.

Voor ons was het een leerzame en betekenisvolle zoektocht, en we hopen dat zij die meedachten zich kunnen herkennen in de resultaten van ons verslag. En vooral: dat dit traject het begin is van een expertisecentrum dat er is voor interlandelijk geadopteerden en anderen, en hen kan helpen bij de vragen – klein en groot – waarmee zij worstelen.

De Argumentenfabriek

